

DONES I MUNTANYES EN MOVIMENT

DONES I MUNTANYES EN MOVIMENT

DONES I MUNTANYES EN MOVIMENT

PRESENTACIÓ

En les últimes dècades, les societats pirinenques tradicionals han estat sotmeses a grans canvis socioeconòmics i ambientals que han modificat radicalment les muntanyes i els models d'organització de la família i la comunitat.

En el marc d'una recerca duta a terme al Pallars Sobirà al llarg de 2018 i 2019, he pogut conversar amb dones pastores, ramaderes, formatgeres i artesanes de la llana, de famílies locals i neorurals, joves i més grans, per tal de recollir la seua mirada sobre aquests canvis i la seua vida com a pageses d'alta muntanya.

Aquestes veus busquen visibilitat, resisteixen davant discriminacions i estereotips, conserven i valoren el coneixement tradicional i la cultura agroramadera, i teixeixen nous coneixements, nous models socioeconòmics i noves relacions.

És un privilegi haver tingut l'oportunitat de caminar amb aquestes dones, treballar al seu costat al llarg de les estacions i escoltar-les davant del foc mentre m'explicaven com és el seu dia a dia: imatges, il·lustracions i un còmic retraten el seu sentir i viure. Les fotografies van acompanyades de breus relats de les dones que, amb el seu testimoni, volen donar a conèixer el valor d'aquest ofici tan antic, els canvis que ha experimentat i el seu futur.

Aquestes reflexions ens capturen i ens obliguen a canviar les ulleres amb què mirem aquest món rural d'alta muntanya en resistència, on encara sobre-viuen les nostres arrels.

L'exposició és un treball no acabat i un esforç de creació col·lectiva, on es dissolen límits entre orígens, oficis, disciplines i ocupacions. Us convidem a deixar-vos portar per les imatges i les paraules per tal d'observar i comprendre què representa avui ser dones ramaderes, pastores, formatgeres o artesanes. Dones que viuen i s'adapten a aquestes muntanyes en moviment, i les escolten i respecten.

Federica Ravera

Investigadora

Càtedra de Agroecologia i sistemes alimentaris (Universitat de Vic - Universitat Central de Catalunya)

Departament de Geografia (Universitat de Girona)

DONES I ARTISTES

Quan Federica Ravera va venir al Centre d'Art i Natura (CAN) a explicar-nos el projecte Àgata, vaig tenir una d'aquelles sensacions de plena satisfacció per la oportunitat que s'obria davant nostre. Com a geògraf que fonamenta l'activitat del CAN, principalment artística, com a motor de desenvolupament local d'un petitíssim nucli, d'una vall secundària, d'una comarca perifèrica, d'una regió d'alta muntanya, d'un país per fer, del Sud d'Europa, una proposta com la de Federica t'encén un llum que et fa cridar, interiorment, “eureka!”.

Des del CAN tots els projectes que hem pogut dissenyar des de la nostra llibertat han estat sempre empaltats de ciència, de recerca territorial, de creativitat afinada o suggerida des del coneixement científic i l'observació de la natura. Des del primeríssim programa “El paisatge en l'art modern” (1996) fins als “Seminars de Morfologia” (1999/2002), passant pel programa euroregional “Pirineus: Art i Ecologia al sXXI”, o el petit festival d'art ambiental “Aplec Saó: Arts i Natura a l'Alt Pirineu”, sempre trobareu en tots ells un contingut que ens apropa al millor coneixement dels sistemes naturals i socials.

La Federica ens oferia una recerca antropològica i sociològica, des d'un enfoc de gènere determinat pel compromís contemporani de qualsevol científic social per la situació d'emergència climàtica que vivim. Ens oferia fer part d'aquest component humà de la nostra estimada muntanya donant protagonisme a les dones, dones ramaderes, dones artesanes, dones que transformen la matèria primera i amb l'aportació del CAN ampliavem la participació a dones creatives, il·lustradores, pintores.

Sempre he tingut el convenciment que la sensibilitat artística té un paper fonamental en el món d'avui per tal d'ajudar a comunicar les noves necessitats socials, els nous corrents de pensament, les noves inquietuds. En el cas d'aquesta exposició de “Dones i muntanyes en moviment” la presentació fotogràfica de les autèntiques protagonistes ens l'aproxima David Tarrasón, la reflexió plàstica l'aporten Vanesa Freixa, Cesca Gelabert i Rosa Vilalta, amb els seus treballs pictòrics, i Martina Manyà ens esbossa a través del llenguatge de còmic la història de la recerca, encara en construcció.

En les pàgines següents descobrireu primer el conjunt fotogràfic que de manera molt natural i sincera en David presenta el retrat de les dones ramaderes i artesanes objecte de la recerca, tot copsant que ni la duresa de la feina no esborra la rialla de qui la fa amb convenciment i determinació. Cal remarcar l'encert de l'autor recollint l'escenari canviant de l'alta muntanya amb les seves estacions que marquen el ritme de les tasques d'aquestes dones.

A continuació gaudireu de les interpretacions plàstiques que fan tres artistes del Pallars Sobirà que sempre han tingut com a referents de muntanya aquest sector ramader que compleix una funció estratègica, tan des del punt de vista de la biodiversitat com de l'economia local. Vanesa ha revolucionat la comarca en demostrar que joves ben preparades i amb idees podien instal·lar-se a l'Alt Pirineu i, associativament, reactivar sectors que semblaven a l'UCI, i així ho expressa també pictòricament, amb dramatisme i profunditat. Cesca posa l'energia en el color i el simbolisme, en la força alegre i combativa, orgànica i vital, encomanadissa i profètica. Roseta ho fa des del realisme, des de l'inventari patrimonial, talment amb el compromís per la memòria per tal que els detalls importants no passin per alt a les generacions futures.

Finalment tastareu la fina ironia i estètica del còmic dibuixat per la Martina amb guió de la pròpia Federica. I dic tastar perquè és un petit esbós del que ha de ser la història sencera d'una genovesa perseverant i apassionada entre muntanyes i dones pallareses.

En qualsevol dels casos, pintores i fotògraf situen la dona com a Pal de Paller d'aquest món de muntanya que tan ha lluitat per sobreviure fins als nostres dies. Ara la societat de muntanya ha d'encarar nous reptes de futur amb decisió, valentia i clarividència, i només serà amb la participació de les dones que ens en sortirem. També de les dones artistes!

Lluís Llobet i Martí

Geògraf i director del Centre d'Art i Natura de Farrera

Inauguració de l'exposició a l'arxiu Comarcal de Sort. Foto: Pere Báscones.

EL PROJECTE: RESCATAR UN PATRIMONI I QUI EL PROTEGEIX

El projecte ÀGATA¹ i el projecte ADAPTAL², coordinats per la Càtedra d'agroecologia i Sistemes alimentaris de la UVic, pretenen posar en valor el patrimoni ecològic i sociocultural relacionat amb la ramaderia extensiva i analitzar com els territoris i l'economia d'alta muntanya han coevolucionat. També els projectes estudien com avui en dia aquests territoris estan sotmesos als canvis del clima, de l'ús i gestió dels recursos naturals, els demogràfics, culturals i socioeconòmics, que poden posar en risc la conservació de serveis clau per a la societat.

Preservar la ramaderia extensiva d'alta muntanya i els coneixements agroramaders, significa defensar una sobirania alimentària que garanteixi la producció d'aliments sans, respectuosa amb els ritmes de la naturalesa i els equilibris ambientals. Significa també prevenir incendis, conservar els ecosistemes de pastures i la seua capacitat de respondre al canvi climàtic, proveint serveis a la societat, com per exemple l'emmagatzematge de carboni i aigua, el manteniment de la biodiversitat genètica de races autòctones, florística i d'espècies pol·linitzadores i dispersores de llavors. També equival a custodiar la bellesa paisatgística, els coneixements locals tradicionals, l'art, la cultura i la identitat dels pobles de muntanya on encara sobreviuen les nostres arrels.

Malgrat tots aquests serveis proveïts a la societat, durant molt de temps, el món rural va assumir un relat de negativitat i negació. La cultura pagesa no es considerava, en comparació de la cultura urbana, digna de ser conservada i protegida, els coneixements locals no eren considerats "útils" davant l'arribada de la tecnologia, i la pagesia no era un ofici del qual estar-ne orgullós. El millor era marxar, en molts casos renegant. És per això que el món rural s'ha considerat com un objecte sense paraula, abandonat i buit, i per tant "colonitzable" pel món urbà.

Com recollir les informacions i contar la història sobre els grans canvis viscuts pel món rural i la seua gent, si només es recullen des d'un llenguatge oficial (el científic) i a través d'uns ulls i d'una mà (dels acadèmics que viuen en el món urbà), que els descriu i percep de manera tan diferent?

¹ www.agata.cat

² <https://mon.uvic.cat/adaptal>

“El silenci és un luxe que no ens podem permetre”

(Chimamanda Ngozi Adichie)

La dona al món rural

I en particular, dins d'aquest món rural oblidat i buidat, què passa amb les dones que l'habiten?

Un segon objectiu dels dos projectes és recopilar i analitzar amb una perspectiva de gènere, els coneixements, les pràctiques i els sistemes de governança del món rural actual davant dels grans reptes i canvis ambientals i socioeconòmics.

Al llarg del segle passat la població pallese experimentà una reducció de prop del 75%¹, amb una emigració principalment femenina que va deixar un món rural fortament masculinitzat (122 homes per cada 100 dones al 2011²).

És així com les dones pageses van viure i viuen encara avui una doble discriminació: dones i pageses dins d'un món en extinció.

L'any 2015 a Catalunya les dones representaven només el 15% del sector agroromader. En la majoria de casos les dones no participen en els espais de presa de decisió (l'any 2015 només el 5% eren sòcies de cooperatives agràries) i no tenen titularitat de les explotacions (l'any 2009 només en un 26% de les propietats agràries les dones tenien titularitat)³. No obstant, les dones dediquen molt més temps a totes aquelles activitats reproductives (a la llar i les cures) que estan en la base de la sostenibilitat de la societat.

Com fer d'altaveu i posar en valor, amb ulls honestos i sense prejudicis, aquestes protagonistes invisibles del món rural que no tenen cabuda en les estadístiques?

Una filosofia i una metodologia de treball ecofeminista

El treball es va desenvolupar seguint algunes reflexions que venen de l'ecofeminisme. Tal i com indica el seu nom, l'ecofeminisme és un corrent on convergeixen la defensa de les igualtats de gènere amb el respecte per la naturalesa i d'un món rural que protegeix els recursos i la cultura, i que denuncia un model modern occidental de creixement i progrés il·limitat.

Inspirada per pensaments feministes, la recerca es basa en un principi de reciprocitat, entre les científiques i les persones participants en la investigació en la construcció de coneixement. Un altre aspecte de la investigació és l'ús d'una metodologia d'etnografia situada i d'una ètica de les cures, on la investigadora va observant i comprenent el viure i sentir de les dones acompanyant-les en les seves activitats al llarg de les estacions.

¹ Beltran O. i Vaccaro I. 2014 Parcs als comunals. La patrimonialització de la muntanya al Pallars Sobirà. Temes d'Etnologia de Catalunya N°25. Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura.

² Beltran O. i Vaccaro I. 2014 Parcs als comunals. La patrimonialització de la muntanya al Pallars Sobirà. Temes d'Etnologia de Catalunya N°25. Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura

³ Pomar León A., Duran Gurnsey N., Gamboa Jiménez G., Binimelis Adell R., Tendero Acin G. 2018 Indicadors de Sobirania Alimentària a Catalunya. Arran de terra II. <http://indicadors.arrandeterra.org>

Art i ciència: comprendre, intuir i emocionar-se

Un últim aspecte important dels projectes és la col·laboració entre artistes i científiques. Art i ciència són llenguatges complementaris. La recerca científica explora a través de la raó fenòmens i experiències viscudes. L'art, especialment l'art social, ho fa a través d'intuïcions i emocions. Ambdues són creatives, i intenten descriure i comprendre una realitat per respondre a problemàtiques i introduir innovacions.

Gràcies a l'art, els resultats de la investigació prenen vida i remouen ments i emocions. Gràcies a les seves imatges poètiques i l'ús de diversos estils, les il·lustradores ens fan intuir els relats més íntims de les pastores, ramaderes, formatgeres i artesanes; gràcies als retrats fotogràfics, descobrim els rostres somrients de les protagonistes en el seu dia a dia; i per últim el còmic ens conta un relat que il·lustra un abans, un avui i un futur des de les diferents mirades de les dones.

Foto: David Tarrasón i Gerdá

FOTOGRAFIES

DAVID TARRASÓN

Mònica Balagué i Puig - Casa Metó (València d'Àneu)

Cuidar la raça no es només una qüestió de diners, sinó de com protegeixes els animals menys productius però adaptats a aquesta zona, i com protegeixes la diversitat i el medi ambient.

Victòria Vilalta Martí - Casa Serraire (València d'Àneu)

Les dones moltes vegades som invisibles. Com que a mi hi ha molta gent que no em veu, ja es pensen que jo res, que jo em dedico pues a criar el meu fill i a jaure tot el dia. Però, jo faig altres feines que ningú veu. Quan estic allà dintre del corral traient merda amb una pala...

Montse Barado Riu - Casa Armengol (Sorpe)

El tema no és tant que siguis dona o home, és que en molts moments hi ha una necessitat de comunitat, de moltes més persones per poder portar un ramat o fer algunes feines.

Virgínia Lladós Malé - Casa Nasi (Lladorre)

Les auvelles t'ensenyen moltes coses de vegades! Perquè si estàs per la muntanya i ve una broma d'aguetes terrada i et perds per la muntanya, pues elles t'ajuden a sortir de la muntanya, eh! Perquè a mi m'ha passat amb el Miquel, amb el nen, a dalt a Certascan. A lo millor tu et penses que vas bé i te'n vas per una altre banda!

I estàvom amb el nen i el nen diu: "Ui! Ara sí que mos hem perdut, que no ens sortirem! ". Dic: "Tu tranquil, tu segueix es ovelles, que es ovelles mos ensenyaran el camí." I es ovelles t'ensenyen el camí.

Anna Vidal Cortina i Àngela Arcalis Raubert - Casa Quimet (Vilamur)

Nosaltres de ben petites, tant jo com la meua germana, el dissabte i el diumenge ens llevàvem al matí i anàvem a la granja amb el meu pare. No fèiem res, però ja estàvem rodant allí, jugant. I si havíem de moure vaques doncs ajudàvem. Els seguies a totes hores. Si no era la padrina era el meu pare, sinó la meua mare... Tots. Vull dir, a la meua mare li encantava també el ramat. Ella a casa seva havia tingut ramat de petita, li encantava guardar els ovelles, per exemple. Després es va casar, va vindre cap aquí i aquí no n'hi havie, però les vaques li han continuat agradant... cuidar de les vaques.

Teresa Masa Careta - Casa Morera (Surp)

No és la mateixa sensibilitat el treball d'un home que el d'una dona. Es igual una explotació d'ovelles, una explotació de vaques o cabres, lo que vulguis. Donarà més, criarà més, donarà més productibilitat una de dones que una d'homes. Perquè és una altra sensibilitat. Jo si veig una vaca que vol parir pues... l'home, eh, "deixa-la estar, ja parirà sola no sé què." Nosaltres la posem al tal i pal, no s'està allí sola, l'ajude.. O per exemple, pos el corder, el cabrito o el videll no pope, pues tu tens més paciència per fer-lo popar...

Elza Marquez da Silva - Casa Cardós (Llesuí)

Jo vaig tenir la idea de la granja i la cinta per facilitar la vida a l'hivern i quan ell veia una idea coherent m'apojava. Només tinc jo la cinta, per donar menjar a les ovelles. Amb una ja mengen 160 ovelles, a banda i banda. I clar, pues a la hora, per donar l'ordi pues és molt fàcil i molt còmode. És elèctric i giro un botonet i va posant ordi i va passant. La cinta està tancada i quan termina de donar menjar pues obres la cinta i deixa entrar el bestiar.

Lina Ratia Caravantes - Casa Jaumot - Masies Llaràs (Peramea)

La tierra sabemos que cuando la conoces, te atrae. A mi me encantaba tener un huerto y hacerlo tu. La alimentación siempre es una cosa que nos ha preocupado. Cuando nos venimos aquí pusimos el huerto. Claro, de golpe protagonista de tu comida.

Jordina Casimiro Sinfreu - Casa Sintet (Alins)

Aquest any mateix, estàvem a la fira on fem la subhasta i fem passejar el bestiar i la meva germana estava on hi ha la gent mirant per comprar. Jo estava fent passar unes vedelles que no volien sortir on hi ha el públic, es van girar i els vaig aturar que no tornessin endarrere. I un home que hi havia darrera meu va dir: “Ai, pobra nena que la desfaran, que no les pararà!” No, de pobra res, i perquè sigui una nena no vol dir que no pugui.

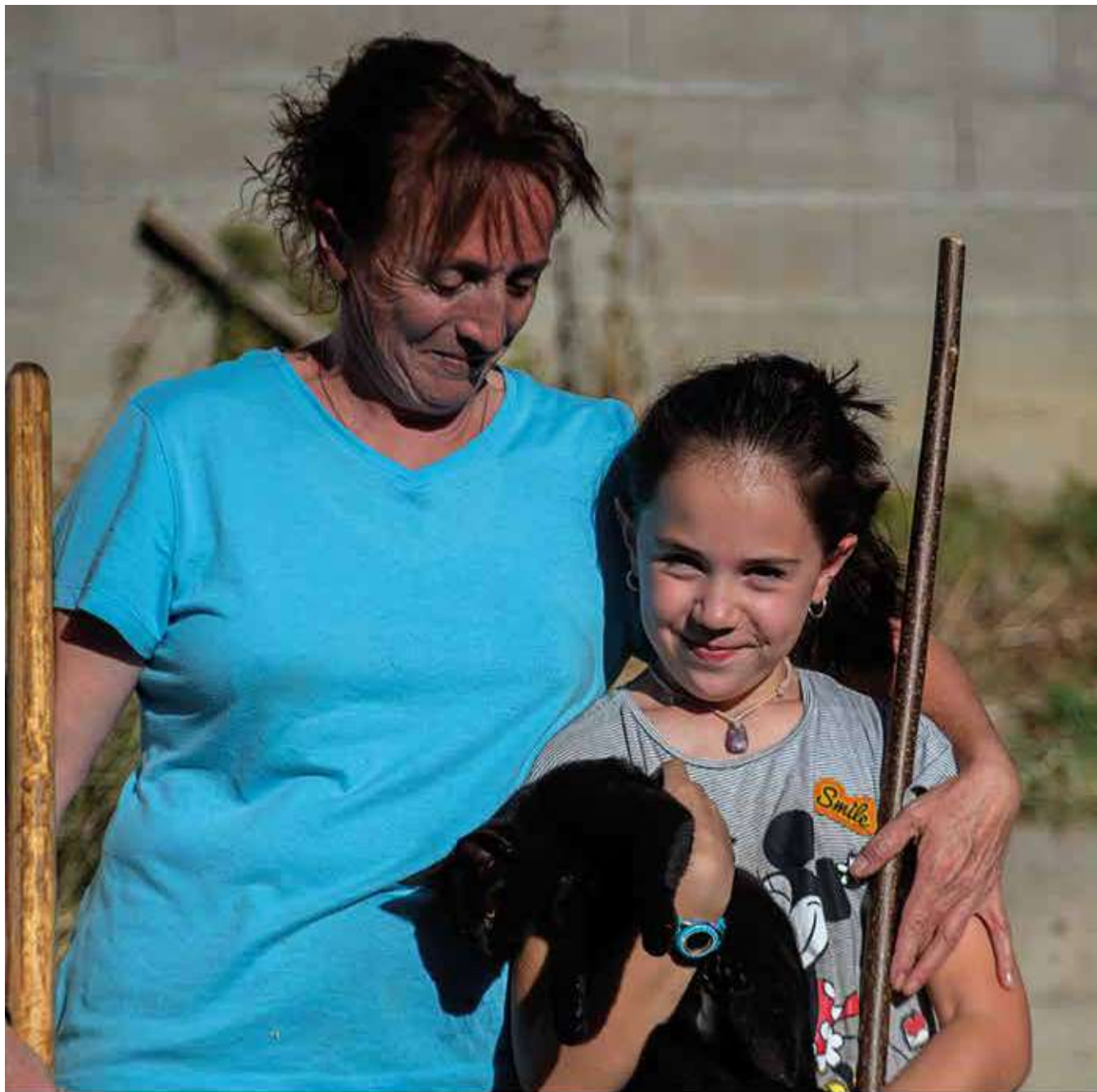
Això m'incomoda. M'incomoda que qüestionen que fem algo que realment podem fer, que no sé perquè se pensen que no ho podem fer.

Clara Ferrando Quer - Casa Mateu (Surp)

Sí, fer formatge serrat l'he après de les veïnes. Les formatgeres era una cosa molt rudimentària a la vora del foc i munyir a la galleda. Res de ferments ni res. I el quall era l'herbacol i ja està. Jo vaig decidir fer el serrat perquè és el típic del Pirineu. Vaig començar fent un petit de mig quilo. (...) Lo que sí que vaig veure que no hi havia res d'ovella, mató súper poc, que la gent no repartia gaire. I va ser buscar allò. Vaig tenir la il·luminació de fer un formatge tou d'ovella, que no n'hi havia a Catalunya. Quan va haver la possibilitat de llet de cabra, vaig pensar: "Què podré fer diferent? Les herbes de l'Alt Pirineu molt bé... No sé. Jo tinc ganes de fer un cor.

Doncs jo ho faig...". Em va fer molta il·lusió que fos llet d'aquí, i un formatge amb forma de cor.

Glòria Espot Vidal i Clàudia Isus Espot - Casa Toni (Burg)

La meva mare m'ensenyava coses. Ella m'ensenyava tot. Faig les coses com feia ella, semblar en lluna vella, segons les tradicions. Les llavors d'ella. I el mondongo. Tot. Com es fa i com es deixa de fer. He dit a les meves filles: "Això és un regal que us fa la mare. Tot això que us ensenyo." Inclús l'altre dia amb això de les oracions tenia la gran al costat. "Jo aquestes fulles te les donaré a tu. Sabeu on són i el dia que us facin falta ja posa aquí com s'ha de fer." I les herbes... Ara me diuen: <<Per què fas aquesta aigua.: "Mira, li faig això per la placenta, la camamilla pel mal de panxa, el dia de Sant Joan collir roses d'aquestes pel mal a l'ull....".

Anna Plana Verdaguer - Casa Perales (Llessui)

I sempre amb l'anècdota de que hi havia una ovella que es va inflar, i quan s'inflen els hi claven la navalla, els hi obren la panxa i els hi treuen herba. Jo no ho havia vist mai i estàvem els dos pasturant i de cop i volta diu: "Que s'ha inflat una!" I jo no sé que estava fent i dic: "Espera, espera! Que jo ho vull veure!" I clar, el Safalla em va dir: "A tu t'esperaré que es morirà l'ovella.: -Espera, espera que ja vinc!" Jo corrent com una boja i diu: "On has vist una dona que vulgui veure com li claven un ganivet". "Bueno, i si em passa a mi? Jo haig de saber com fer-ho: és que no m'hi havia trobat mai."

Maria Jiménez Canal - Casa Francesca (Saurí)

Intento respectar al màxim possible el ritme natural de les ovelles, és a dir, procuro respectar els seus temps i no estressar-les o forçar-les a que vagin més ràpid. Jo sempre estic aprenent d'elles, elles m'ensenyen els seus ritmes.

Montse Laguia Aldosa - Casa Toniquet (Arròs de Cardós)

A mi em sembla que l'aparició de l'ós és un problema gran. Ja vaig tenir una mala experiència i jo crec que et fa una mica tirar enrere. A mi m'agradava anar a caminar sola per la muntanya. Ara que ja havia trencat tots els temes de barreres, com a dona. Estava fent una ruta molt bonica, la pujada de la vall de Sellente, i a part aprofitava i anava a veure les vaques que estaven a dalt. I doncs, pujant pel camí, pum!, un soroll, t'atures. Ere la mare óssa i el ossito. I penses: "però si això és com si fos el parc, el zoo!". I dius: "ara què fai? Me'n vai ràpida a casa o continuo cap a dalt? Si no continuo cap a dalt, jo no pujaré mai més sola a la muntanya". Pues vai continuar!

IL·LUSTRACIONS

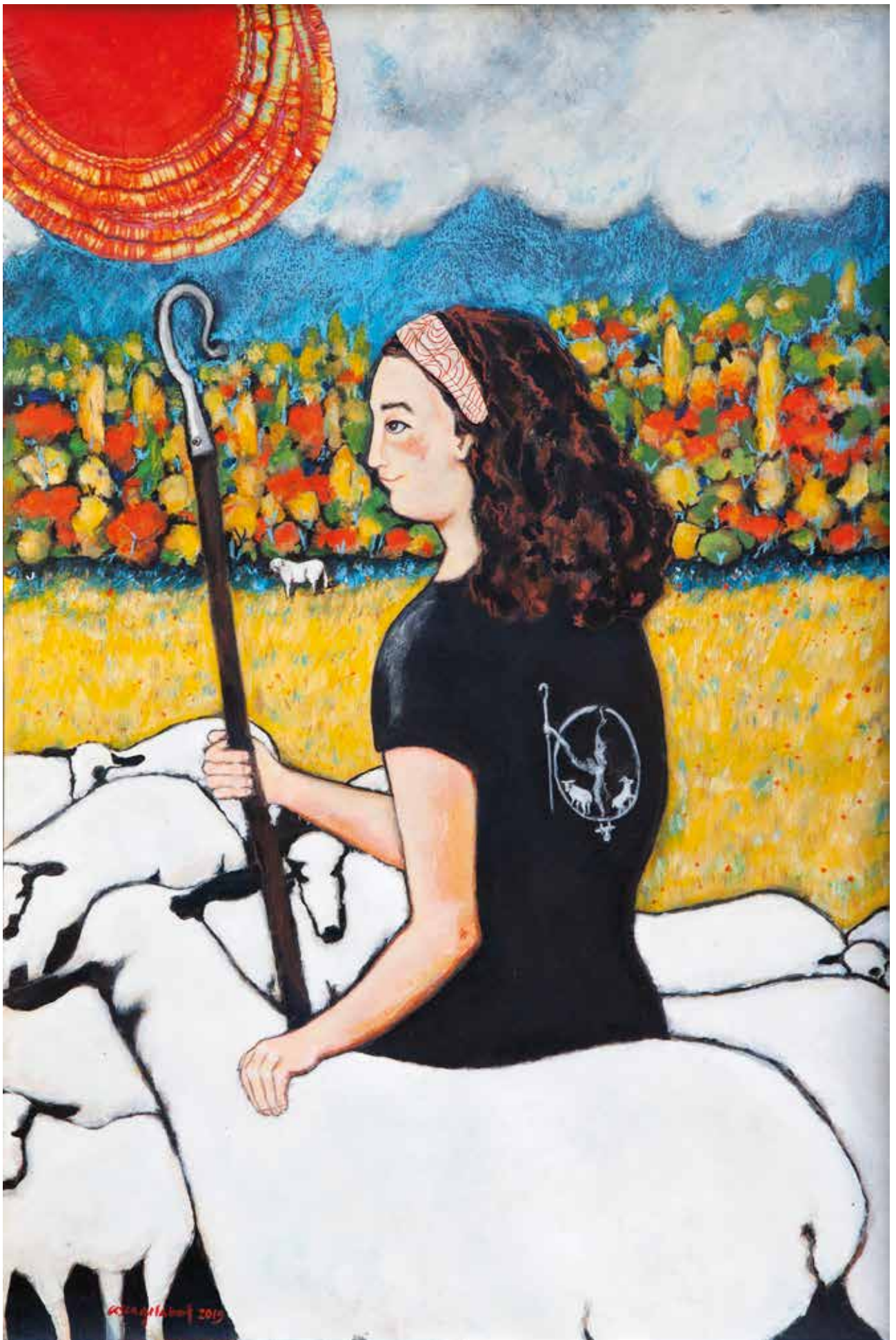
CESCA GELABERT

ROSA VILALTA

VANESA FREIXA

Cesca Gelabert

Tècnica mixta (acrílic, cera, tinta, llapis i collage)

Cor, òrgan vital.

Cor, impuls de vida.

Cor que bombeges la sang dins
d'un circuit fractal, vermell,
imprescindible.

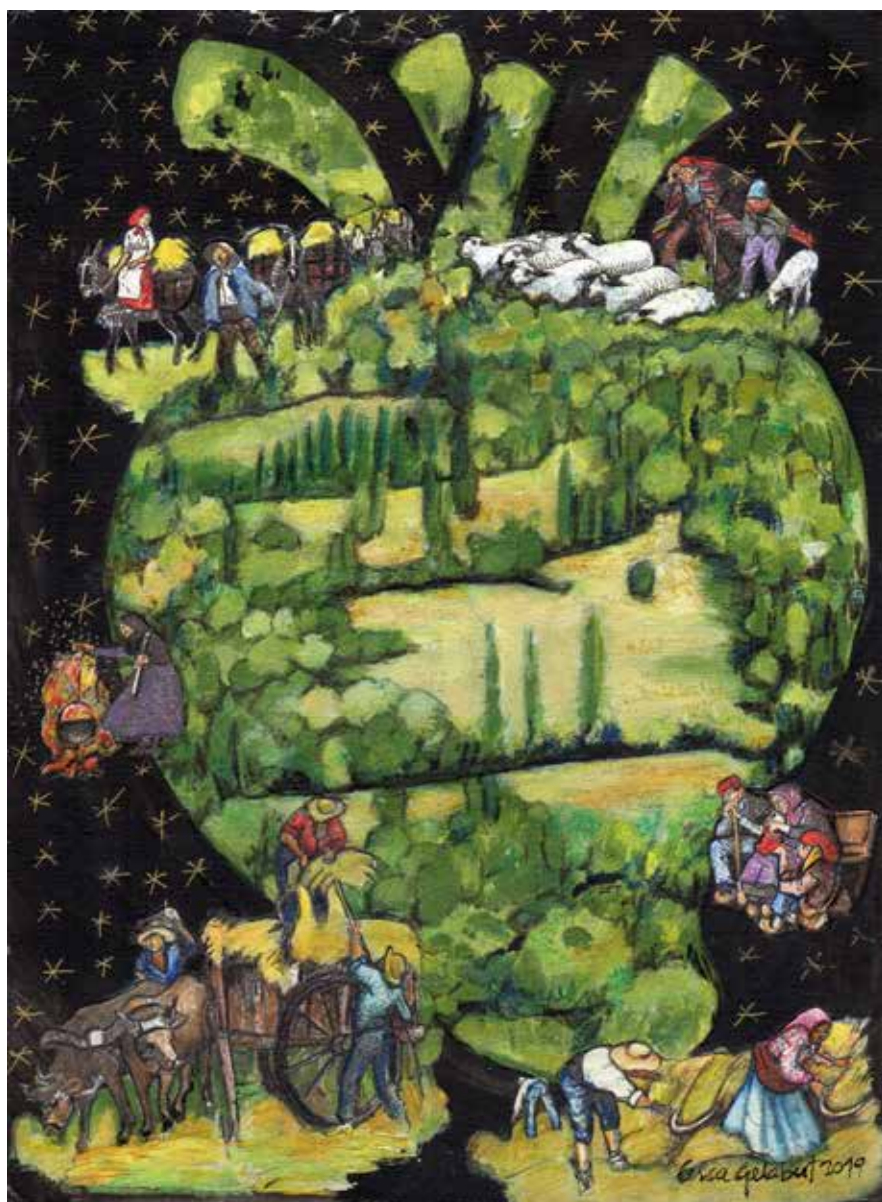
Cor que marques un temps ple
d'emocions: alegries, tristor,
anhels, templanes, enyoran-
ces...

Cor que bategues a un ritme
que ens marca la vida.

Cor transmissor de records i
vivències (la memòria del cor),
allà on es guarda la música, els
sons, les olors.

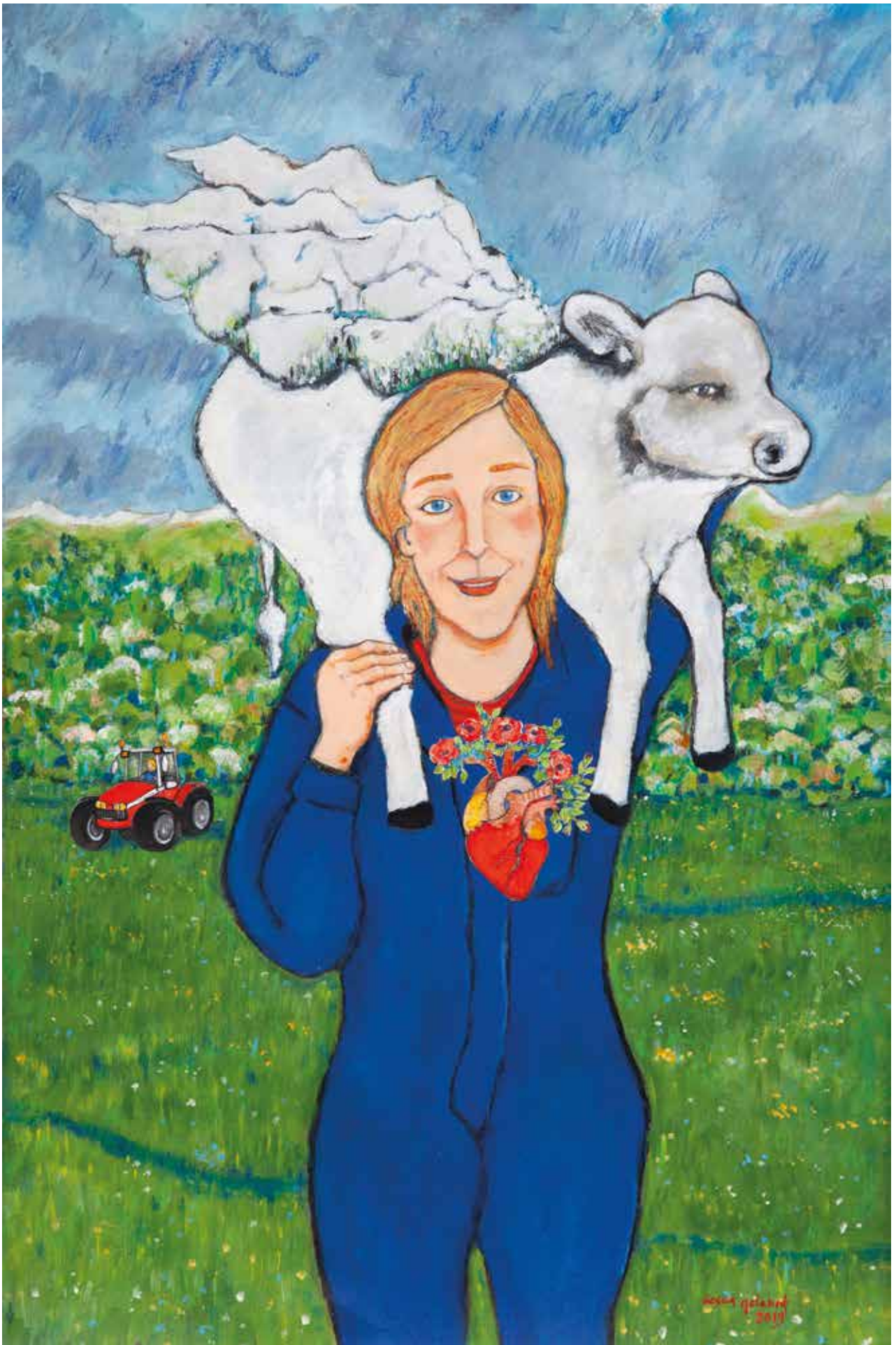
Cor, l'òrgan que cal escoltar
molt durant la vida perquè és
la nostra brúixola, d'aquí ve la
dita:

" FES EL QUE ET DIGUI
EL COR!"

Cesca Gelabert

Tècnica mixta (acrílic, cera, tinta, llapis i collage)

"El teu propòsit roman satisfet, perquè la CONSTÀNCIA omple la teva vida".

Rosa Vilalta Guillamon

Tècnica mixta (llapis de color i pastel)

"Si les idees ronden al voltant d'una FERMESA justa,
els resultats no tenen aturador".

Rosa Vilalta Guillamon

Tècnica mixta (llapis de color i pastel)

Vanesa Freixa Riba
Tècnica mixta.

“Bos taurus” o el niu
cadera de vaca i herba de
prat de dall, (instal·lació).

Vanesa Freixa Riba

Tècnica mixta (ceres a l'oli i llapis de color).

CÒMIC

GUIÓ: FEDERICA RAVERA

DIBUIXOS: MARTINA MANYÀ

UN CÒMIC PERQUÈ L'ART FA OBRIR ELS ULLS O, DE VEGADES, ENS OBLIGA A CANVIAR D'ULLERES.

L'art té la capacitat de fer-nos obrir els ulls i de vegades ens obliga als i a les científiques a canviar el punt de vista de les nostres investigacions i la manera de recollir les informacions, de produir el coneixement i de comunicar-lo a la societat. L'humor, la bellesa i la poesia fins i tot en poden canviar alguns resultats.

La idea d'utilitzar el format del còmic com a retrat d'una realitat, la del món pagès i ramader del Pallars Sobirà des de la mirada de les dones, té la finalitat de despertar l'interès d'un públic més jove tot sacsejant, transformant i trencant els tòpics d'un món pagès eminentment masculí i masculinitzat. El còmic també és ideal per a parlar d'un imaginari social que percep la pagesia com un món abandonat i buit, i per això colonitzable per turistes de la naturalesa o dels esports d'aventura.

Des de l'inici del projecte em preguntava com fer visibles els relats de les dones pastores, ramaderes, formatgeres i artesanes de la llana, de diferents edats i orígens, que anava recollint en el meu camí per les valls del Pallars Sobirà. Amb l'ajuda dels dibuixos de la Martina, pinzellada rere pinzellada, les veus han començat a prendre vida per contar-nos l'evolució de la investigació i els seus resultats.

El còmic té com a protagonista ÀGATA, una investigadora de la universitat que recull aquests relats caminant amb les dones per les muntanyes, xerrant amb elles al voltant del foc, o compartint dies de treball al llarg de les estacions. El guió té com a referent reflexions que venen de l'ecofeminisme i que es tradueixen en una intenció de la investigadora de deconstruir qui té i d'on ve el coneixement. Sota un principi de reciprocitat amb les dones entrevistades i una proposta de viure en primera persona i a través del cos la vida d'aquestes dones pageses, comprem millor les seves experiències diàries i els canvis als quals estan sotmeses.

Després d'uns capítols inicials que ens permeten situar-nos i explicar el projecte, els relats s'articulen en quatre capítols centrals al llarg de les estacions: l'hivern, en què es reconstrueix històricament els canvis succeïts a l'alta muntanya i al seu sistema agroalimentari en particular, i en el qual s'explica com ho van viure i encara ho perceben avui les dones pallareses; la primavera, en què diferents diàlegs visibilitzen els més freqüents estereotips i discriminacions que viuen les dones així com les seues respostes a través de les seues resistències i pràctiques del dia a dia; l'estiu, en el qual es presenten els rols claus de la dona pagesa d'aquestes muntanyes, entre guardiana i transmissora del coneixement ecològic tradicional de la ramaderia extensiva i agent motor de la innovació; i la tardor, quan les dones entrevistades ens ensenyen canvis en les relacions de gènere a la família, a la comunitat i al sector ramader, nous projectes de gestió del comú, nous espais d'empoderament i veus en la presa de decisions, noves xarxes no mixtes de suport i intercanvi d'informació.

El treball encara no s'ha acabat però per primera vegada mostrem algunes vinyetes i un esbós del còmic amb la il·lusió de despertar la vostra curiositat.

Esbossos preparatoris del còmic.

Hivern

Primavera

Estiu

Tardor

Per poder escoltar i comprendre
com senten i viuen l'ofici les dones
pageses del Pallars,
em posaré en la seva pell.

Seguiré les seves activitats diàries
al llarg de les estacions.

I parlaré amb elles de les seves vides,
de com pensen sobre discriminació,
estereotips i qüestió de gènere,
de com conserven i valoren
el coneixement tradicional i la cultura
agro-ramadera, de com teixeixen noves
relacions i nou models socioeconòmics.

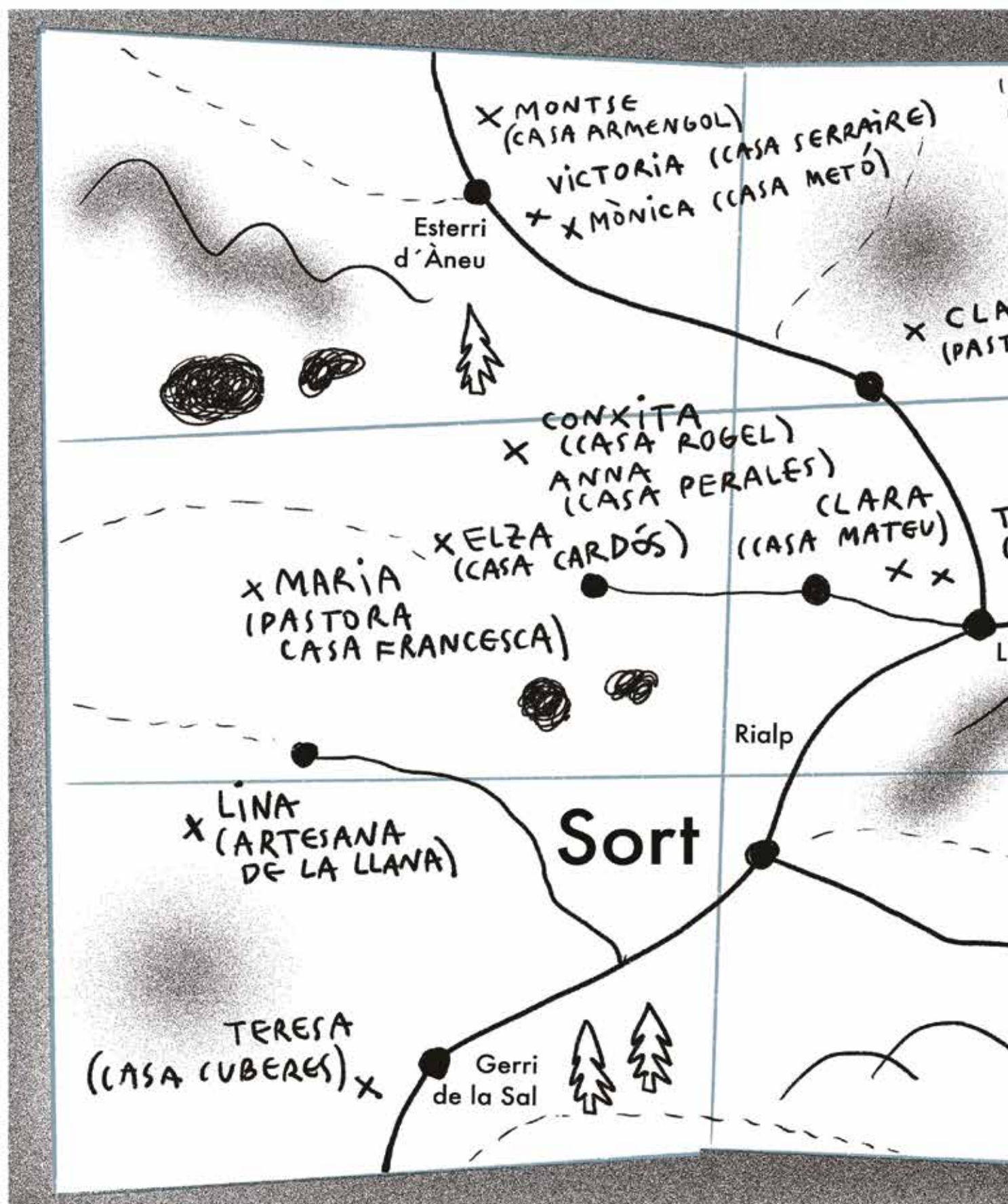
El Pallars està ple de dones per conèixer,
cada una amb la seva història.

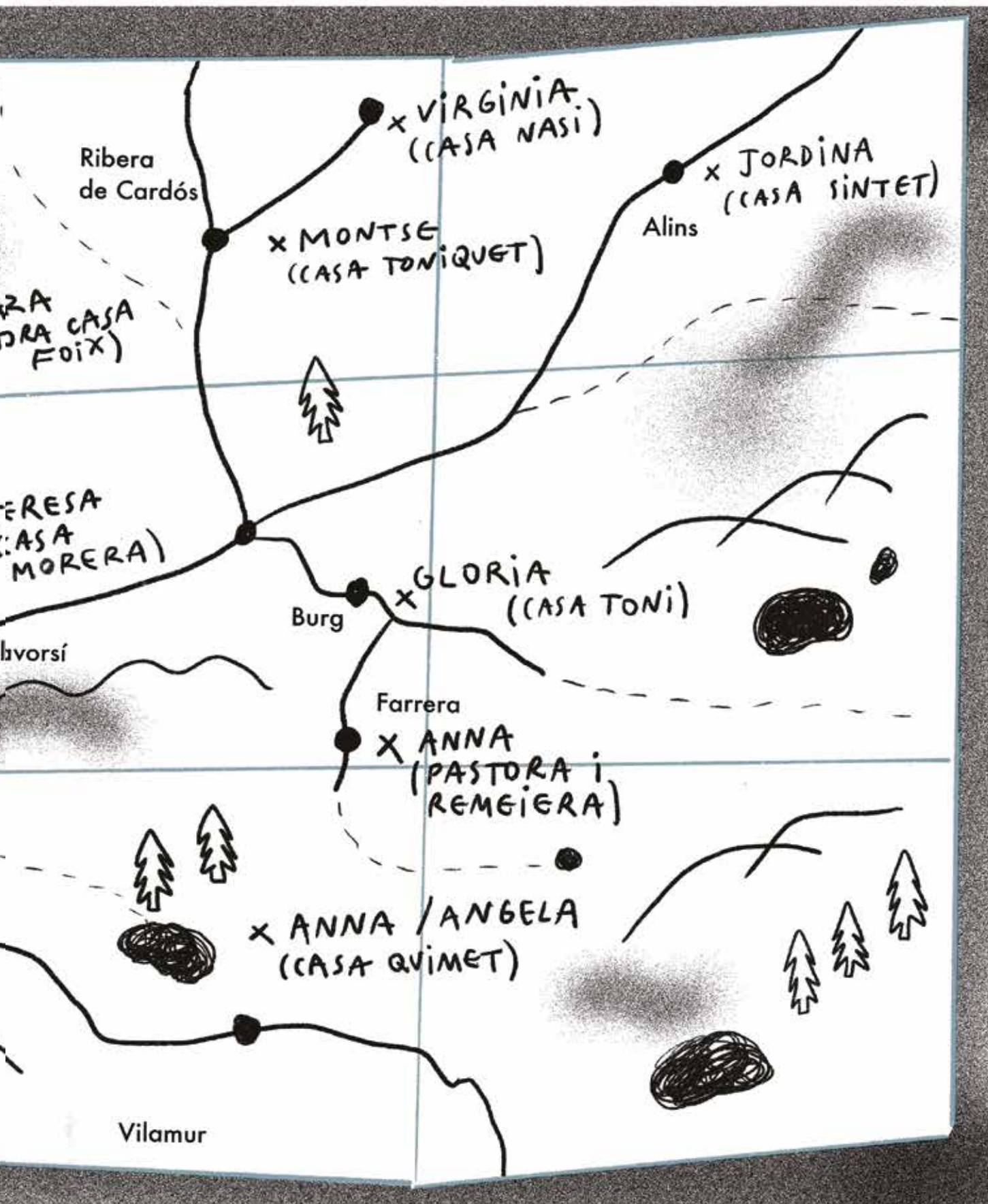
De joves i no tant joves.
De dones nascudes aquí i de nouvingudes:
per amor,
per passió pels animals,
per estimació a la muntanya,
o que arriben buscant un determinat estil de vida.

I també hi ha aquelles dones
que havien marxat i que tornen al cap d'un temps,
amb estudis i coneixements i un nou entusiasme
per viure a muntanya.

Tens un mapa?

Agraïments

Gràcies a totes les dones del Pallars Sobirà que han participat en les entrevistes així com a totes les persones que em van acollir als seus pobles, em van fer conèixer les seves muntanyes i van compartir el seu coneixement i el seu ofici amb paciència.

Gràcies a en Lluís i al CAN per tot el seu suport i saviesa, i en Pere pel bonic disseny d'aquest catàleg.

I gràcies, especialment, a la Vanesa, la Cesca, la Rosa, la Martina i en David per compartir reflexions, emocions, somriures i jornades intenses de treball i per donar-nos el privilegi de gaudir de la seva mirada artística.

Volem agrair també a les companyes de l'Escola de pastors de Catalunya, i a l'Elena Rafart, a Nieves Callado, a Mar Calvet i a Carlotta Cataldi pel suport donat a la recerca. Tanmateix, gràcies als col·legues de la Càtedra d'Agroecologia i Sistemes alimentaris de la Uvic, i en particular a la coordinadora de l'equip, Marta Rivera Ferré, per haver cregut en aquest projecte.

Volem mencionar també a les companyes del col·lectiu FRACTAL, per ser un refugi i font d'inspiració i debat sobre temes de gènere i feminisme.

Finalment, volem agrair a l'Ajuntament de Sort, l'Arxiu Comarcal del Pallars Sobirà, la Universitat de Vic i la Universitat de Girona, El Parc Natural de l'Alt Pirineu i l'Ajuntament d'Esterri de Cardós, i l'Ajuntament d'Alins, l'Associació Boscos de Ferro i l'Associació de Fallaires d'Alins per acollir l'exposició itinerant "Dones i muntanyes en moviment" i a totes les institucions que ho vulguin fer en un futur.

Crèdits

Coordinació projecte: Federica Ravera

Direcció i coordinació de l'edició: Federica Ravera i Lluís Llobet Martí

Il·lustracions: Vanesa Freixa Riba, Cesca Gelabert Calvo, Rosa Vilalta Guillamon

Fotografies: David Tarrasón i Gerdà

Còmic: Martina Manyà Vintó (il·lustració) i Federica Ravera (guió)

Disseny i maquetació: Pere Bascones (espainomada.com)

Impremta: Casa Torres

Correcció texts: Núria Tost

Projectes de referència: projecte Àgata (www.agata.cat); projecte ADAPTAL (<https://mon.uvic.cat/adaptal>)

Support financer: Institut Català de les Dones, Axa Research Fund, Universitat de Vic-Universitat Central de Catalunya, Ministerio de Economía y Competitividad (Gobierno de España)

Col·laboradors: Càtedra de Agroecologia i Sistemes Alimentaris i Unitat d'Igualtat de Gènere de la UVic-UCC, Muntanyanes, Escola de Pastors, Ajuntament de Sort, Arxiu Comarcal de Pallars Sobirà i Universitat de Girona.

Dipòsit Legal: L 1383 -2019

Organitzen:

Col·laboren

Il·lustracions, fotografies i un còmic recullen diferents relats de dones ramaderes, pastores, formatgeres i artesanes de la llana del Pallars Sobirà. Els seus rostres ens parlen dels seus sentirs i maneres de viure com dones pageses a l'alta muntanya al llarg del temps. Dones pal de paller, que guarden antics coneixements, que teixeixen noves relacions i que projecten innovacions socio-econòmiques, adaptant-se a una muntanya en moviment.

Col·laboren

